

Prediction of Drug Attitude in Adolescents Based on Family Training Risk Factors for Mental Health in Society: Designing a Model for Prevention of Addiction

Parsian M, Hashemian K*, Abolmaali Kh, Mirhashemi M

Department of Psychology, School of Psychology and Humanities, Islamic Azad University, Roodhen Branch, Roodhen, Iran

* *Corresponding Author.* Tel: +98217655891 Fax: +982176507639 E-mail: drhashemian@yahoo.com

Received: Sep 10, 2014

Accepted: Jan 10, 2015

ABSTRACT

Background & objectives: Substance abuse is one of the worst humanitarian issues in recent years which undermine the base and foundations of human society. Its prevention requires the application of multiple theories in various disciplines together with diverse methods and techniques. Several studies have been emphasized on the role of personal and familial variables as risk factors for substance use. However, this study was done in order to predict drug addiction attitude in adolescents according to the family training risk factors to prevent substance abuse and to design a model for the prevention of addiction.

Methods: This study is a descriptive and survey research performed on a sample of 373 male and female students selected randomly among the five high school students in Ghaemshahr city. Then a questionnaire including parenting styles, attitude to addiction and social problem solving skill as well as a socioeconomic questionnaire distributed among the students. For data analysis, the statistical method of descriptive statistics and path analysis has been used.

Results: Results of this study have shown that the component of parenting styles has a direct and positive impact on attitudes to drug addiction. In addition, there was a direct and positive non-significant relationship between the adaptive social problem solving skills and attitude to drug addiction and also direct and negative significant relationship between the non-adaptive social problem solving skills on this attitudes. A direct and negative significant relationship was also seen between parenting styles and attitude to drug addiction.

Conclusions: Based on the results of present study, the components of parenting styles have a direct and negative impact on attitudes to drug addiction. Also there is a direct and significant relationship between the components of non-adaptive social problem solving skills and the variable of social attitude in adolescents. But the component of adaptive social problem solving skill has a direct and non-significant impact.

Keywords: Attitude to Drug Addiction, Educational Risk Factor, Familial Risk Factor.

پیش‌بینی نگرش به مصرف مواد مخدر در نوجوانان بر اساس عوامل خطر ساز تربیتی خانوادگی به منظور سلامت روانی نوجوانان در جامعه: طراحی مدلی برای پیشگیری از اعتیاد

منیره پارسیان، کیانوش هاشیمیان*، خدیجه ابوالمعالی، مالک میر هاشمی

گروه روانشناسی، دانشکده روانشناسی و علوم انسانی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد رودهن، رودهن، ایران
* نویسنده مسئول. تلفن: ۰۲۱۷۶۵۵۸۹۱ فاکس: ۰۲۱۷۶۵۰۷۶۳۹ پست الکترونیک: drhashemian@yahoo.com

چکیده

زمینه و هدف: مصرف مواد مخدر یکی از بدترین معضلات بشری در سال‌های اخیر است که پایه‌ها و بنیان‌های جامعه انسانی را تضعیف می‌کند و پیشگیری از آن نیازمند کاربرد نظریه‌های متعدد در رشته‌های علمی مختلف و روش‌ها و فنون متنوع است. پژوهش‌های متعددی بر نقش متغیرهای خانوادگی و فردی به عنوان عوامل خطر ساز مصرف مواد مخدر تاکید داشته‌اند، بنابراین این مطالعه با هدف پیش‌بینی نگرش به مصرف مواد مخدر در نوجوانان بر اساس عوامل خطر ساز تربیتی خانوادگی به منظور سلامت روانی نوجوانان در جامعه برای پیشگیری از اعتیاد طراحی شد.

روش کار: در این مطالعه که از نوع مطالعات توصیفی و همبستگی بود، جامعه مورد مطالعه دانش‌آموزان (کلیه مقاطع تحصیلی) شهرستان قائم‌شهر بودند. تعداد ۳۷۸ نفر با استفاده از فرمول کوکران انتخاب و مورد بررسی قرار گرفتند. سپس پرسشنامه‌ها که شامل سبک‌های فرزندپروری بامریند (۳۳ سوال)، نگرش به اعتیاد (۵۳ سوال)، مهارت حل مسئله اجتماعی (۵۵ سوال) و پرسشنامه سطح اقتصادی اجتماعی بود در مورد آنان اجرا شد. در این پژوهش از روش آماری تحلیل مسیر استفاده شد.

یافته‌ها: در برآورد ضرایب تأثیر وضعیت اجتماعی- اقتصادی خانواده با $t = ۲/۳۵$ ، ضریب مسیر $= ۲/۳۵$ در پیش‌بینی نگرش به مصرف مواد مخدر در نوجوانان رابطه مستقیم و مثبت و معنی‌دار وجود دارد. همچنین در برآورد ضرایب تأثیر مهارت حل مسئله سازگاران $t = ۱/۶۲$ ، ضریب مسیر $= ۰/۱۳$ در پیش‌بینی نگرش به مصرف مواد در نوجوانان رابطه مستقیم و مثبت ولی غیر معنی‌دار و مهارت حل مسئله ناسازگاران $t = ۳/۳۹$ ، ضریب مسیر $= ۰/۲۷$ در پیش‌بینی نگرش به مصرف مواد در نوجوانان رابطه مستقیم و منفی و معنی‌دار وجود دارد و در برآورد ضرایب تأثیر سبک‌های فرزندپروری با $t = -۲/۴۸$ ، ضریب مسیر $= -۰/۱۹$ در پیش‌بینی نگرش به مصرف مواد در نوجوانان رابطه مستقیم و منفی و معنی‌دار وجود دارد.

نتیجه‌گیری: بر اساس نتایج این مطالعه که مولفه‌های سبک‌های فرزندپروری، مولفه مهارت حل مسئله اجتماعی ناسازگاران و مولفه نگرش به اعتیاد، بر نگرش به مصرف مواد مخدر دارای رابطه معنادار می‌باشد، ولی در مورد مولفه مهارت حل مساله اجتماعی سازگاران بر نگرش به مصرف مواد مخدر رابطه معنا دار نمی‌باشد.

واژه‌های کلیدی: نگرش به مصرف مواد مخدر؛ عوامل خطر ساز تربیتی؛ عوامل خطر ساز خانوادگی

دریافت: ۹۳/۶/۱۹ پذیرش: ۹۳/۱۰/۲۰

مقدمه

مصرف مواد مخدر یکی از مسائل مهم و جدی در سطح بین‌المللی است که از جنبه‌های مختلف اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و فیزیولوژیکی نگاه‌های مختلفی را به خود معطوف نموده است. مصرف مواد

مخدر پدیده‌ای چندوجهی است که امروزه سلامت روان جامعه را تحت تأثیر قرار می‌دهد، لذا مبارزه با آن مستلزم به کارگیری همه ظرفیت‌های موجود است. نتیجه یک مطالعه نشان داده است که مصرف مواد نه تنها پیامدهای منفی متعددی دارد، بلکه تحت

تأثیر عوامل مختلفی چون گروه‌های اجتماعی، خانواده، دوستان، محیط مدرسه، محله سکونت و ویژگی‌های فردی شکل می‌گیرد [۱]. پدیده زیستی-روانی-اجتماعی مصرف و سوء مصرف مواد در نوجوانان یکی از بحرانی‌ترین مسائل پیش روی جوامع امروزی است و مصرف مواد، الکل و تنباکو در نوجوانان مقطع ۱۱ الی ۱۸ سال، به خصوص در دوره دبیرستان، هنوز مساله اساسی بسیاری از کشورها محسوب می‌شود [۲]. در واقع انتقال از دوره ابتدایی به دوره‌های بالاتر تحصیلی یک برهه زمانی آسیب‌پذیر برای شروع مصرف مواد است [۳]. بر اساس مطالعه اخیر، ۳۱ درصد از دانش‌آموزان پایه هشتم سابقه مصرف الکل و ۱۹/۶ درصد سابقه مصرف مواد داشتند [۴]. مطالعات مختلف عملکرد ضعیف خانوادگی، سوء مصرف مواد در خانواده، نظارت ناکارآمد والدین، عدم انسجام خانوادگی، شیوه‌های نادرست فرزندپروری، عدم وابستگی فرزندان به والدین، عدم حمایت والدین، تعارض بین والدین، مصرف مواد توسط والدین، محیط نامناسب اجتماعی- فرهنگی، دوستان پرخطر و متغیرهای مربوط به عوامل آسیب‌زای فردی یعنی هیجان طلبی، سرکشی، طغیان، خشونت، پرخاشگری و عدم پیشرفت تحصیلی جزء عوامل خطر ساز معرفی شده است [۵]. بنا به نظر بتوین^۱، کانت^۲ درمان اعتیاد و شکستن چرخه معیوب آن گران و دشوار است و سیستم درمانی جامعه با رویکردهای مختلف دارو درمانی، روان درمانی و بازتوانی را می‌طلبد [۶]. در چنین شرایطی پیشگیری به طور منطقی جایگزین درمان می‌شود. هدف از پیشگیری به تأخیر انداختن یا جلوگیری از شروع استفاده از مواد مخدر در جامعه است. به این ترتیب پیشگیری از ابتلای افراد جامعه به سوء مصرف به معنای جلوگیری از تحمیل هزینه‌های سنگین به اجتماع، ابتلای افراد به ایدز و

بیماری‌های پرخطر دیگر، کاهش بازدهی در محیط کار، وقوع جرم و جنایت و در معرض خطر قرار نگرفتن نسل بعدی است. یکی از روش‌های پیشگیرانه در برابر مصرف مواد مخدر، آگاه‌سازی افراد در مورد خطرهای و مضرات مواد مخدر، اصلاح و تغییر نگرش افراد از نگرش مثبت نسبت به نگرش منفی نسبت به اعتیاد، معتاد و مواد مخدر و در نهایت شیوه‌های برخورد صحیح و مهارت حل مسئله اجتماعی و روبرو شدن با این مسئله می‌باشد [۷]. یکی از مهم‌ترین دغدغه‌ها و نگرانی‌های سیاست‌گذاران بهداشتی- اجتماعی جوامع امروزی، شیوع روزافزون رفتارهای اعتیادی به سیگار و مواد مخدر در گروه سنی نوجوانان است و دامنه آن از حدود ۵ درصد در رفتارهایی نظیر سرقت، مصرف تریاک تا حدود ۲۰ تا ۲۵ درصد در رفتارهایی نظیر کشیدن سیگار و مصرف الکل متفاوت است. تحقیقات نشان داده است عوامل خطر ساز و محافظت کننده در نگرش به مصرف مواد به نوجوانان باید مورد توجه قرار گیرد. در واقع تمرکز عوامل پیشگیرانه و محافظت‌کننده باید به تعادل نوجوان با میکروسستم‌هایی مانند خانواده، مدارس و همسالان باشد [۸]. میشل^۳ و همکاران عوامل خانوادگی و عوامل اجتماعی مانند مدرسه را در گرایش به مصرف مواد در نوجوانان مورد بررسی قرار دادند، آنان دریافتند که عملکرد خوب خانواده، حمایت اجتماعی والدین و شیوه‌های فرزندپروری درست و همچنین یادگیری شیوه‌های درست حل مسئله اجتماعی تعیین‌کننده موثرتری در گرایش نوجوانان به مصرف مواد مخدر می‌باشد و برخلاف عوامل اجتماعی می‌تواند هم مهم‌ترین عامل خطر ساز و هم محافظت‌کننده در گرایش منفی نوجوان به مصرف مواد مخدر باشد، همچنین آنان دریافتند که کوچکترین عوامل آسیب‌زای خانوادگی برخلاف عوامل خطر ساز اجتماعی مانند مدرسه می‌تواند

¹ Betvin

² Kant

³ Michel

پژوهش‌های متعددی بر نقش متغیرهای خانوادگی و فردی به عنوان عوامل خطر ساز مصرف مواد تاکید داشته‌اند [۱۶]. با این حال رابطه مستقیم و غیرمستقیم این عوامل و نحوه تاثیرگذاری آن بر مصرف مواد زیاد روشن نیست. از این رو پژوهش حاضر بر آن است تا به پیش‌بینی نگرش به مصرف مواد مخدر در میان نوجوانان بر اساس عوامل خطر ساز و تربیتی با توجه به مهارت حل مسئله اجتماعی پردازد و در نهایت مدلی را برای پیشگیری از مصرف مواد مخدر به منظور سلامت روانی نوجوانان در جامعه ارائه دهد.

روش کار

مطالعه حاضر که بر روی دانش‌آموزان مقطع تحصیلی متوسطه در شهرستان قائمشهر در سال تحصیلی ۱۳۹۳-۱۳۹۲ انجام شد از نظر هدف جزء تحقیقات کاربردی و از نظر روش پژوهش یک تحقیق توصیفی-همبستگی است.

جامعه آماری پژوهش حاضر شامل ۲۶۵۹۳ نفر نوجوان دختر و پسر مقطع تحصیلی در شهرستان قائمشهر بودند که در راستای هدف پژوهش ۳۷۸ نفر (۱۹۳ نفر پسر و ۱۸۵ نفر دختر) به صورت نمونه‌گیری تصادفی ساده و با استفاده از فرمول کوکران انتخاب شدند. دامنه سنی آزمودنی‌ها در این پژوهش ۱۶-۱۹ سال بودند. درصد فراوانی والدین در این پژوهش از نظر سطح درآمد و شغل مورد بررسی قرار گرفت. ابزار پژوهش شامل ۴ پرسشنامه بود که در آن پرسشنامه‌های مقیاس نگرش به اعتیاد [شامل ۵۰ سوال می‌باشد که مولفه‌های آن: ۱) نگرش نسبت به اثرات فیزیولوژیکی مواد مخدر؛ ۲) نگرش نسبت به اثرات روانی مواد مخدر؛ ۳) نگرش نسبت به اثرات اجتماعی مواد مخدر؛ ۴) نگرش نسبت به خطرات استفاده از مواد مخدر؛ ۵) نگرش نسبت به مصرف مواد مخدر (علاقه به مصرف مواد مخدر)]، مقیاس

بیشترین عامل بر گرایش نوجوان به مواد مخدر باشد. این نتایج یک تعامل عالی تاثیر گذارنده- نگهدارنده را نشان می‌دهد و پیشنهاد می‌کند که برای بررسی سوء مصرف مواد در نوجوانان باید به تعامل و کنش متقابل نوجوان با عوامل خانوادگی توجه کرد [۹]. طبق گزارش دفتر پیشگیری از مصرف مواد و جرم سازمان ملل متحد در سال ۲۰۰۷، کشور ایران دارای بیشترین تعداد سوء مصرف مواد با ۲/۸ درصد بین افراد ایرانی می‌باشد [۱۰]. طی سال‌های اخیر پژوهش‌های مختلفی به نقش شیوه‌های فرزندپروری و مهارت حل مسئله اجتماعی در نگرش به مصرف مواد نوجوانان پرداخته‌اند. بر اساس یافته‌های انجام شده تعاملات اجتماعی نظیر: پیوند با خانواده قوی‌ترین پیش‌بینی‌کننده مصرف مواد مخدر در نوجوانان می‌باشد که به طور مستقیم و غیرمستقیم از طریق توانمندی‌های فردی و اجتماعی، مصرف مواد را پیش‌بینی می‌کنند [۱۱].

نگرش منفی نسبت به مصرف مواد در خانواده‌های ناسازگاری که نوجوانان در آن مشکلات هیجانی و رفتاری دارند، بیشتر از خانواده‌های ناسازگاری است که در آن، نوجوانان از سلامت روانی بیشتری برخوردارند [۱۲]. علاوه بر این دوازی^۱ بر ارتباط بین طرد والدینی با اختلالات روانی در نوجوانان و پذیرش والدینی با هماهنگی‌های روانی آنان تاکید کرده است [۱۳]. بر اساس اکثر مطالعات انجام شده، بین طرد والدینی و سوء مصرف مواد ارتباط معنی‌داری وجود دارد [۱۴]. همچنین بر اساس مطالعه مرز و کانسیدن^۲ افرادی که در خانواده آنان زمینه سوء مصرف مواد وجود دارد یا یکی از والدینشان مبتلا است، در سنین نوجوانی گرایش بیشتری به سوء مصرف مواد دارند [۱۵].

¹ Dwairy

² Con Sedine

مهارت حل مسئله اجتماعی [شامل ۲۵ سوال در دو بعد سازگاران (نگرش مثبت نسبت به حل مسئله، سبک منطقی) و ناسازگاران (نگرش منفی نسبت به حل مسئله، سبک تکانشی/ بی‌دقتی، سبک اجتنابی)]، مقیاس سبک‌های فرزندپروری [شامل ۳۰ سوال و ۳ مولفه که شامل سبک فرزندپروری مقتدرانه، سبک فرزندپروری مستبدانه و سبک فرزندپروری سهل‌گیرانه]، پرسشنامه وضعیت اجتماعی- اقتصادی [شامل سوالاتی مربوط به مشخصات فردی، تحصیلی، شغلی، میزان درآمد ماهیانه، مشخصات مسکن، وسایل نقلیه و تعداد سفرهای سالانه] در بین دانش‌آموزان اجرا شد. به منظور بررسی و تدوین مدل از روش آماری مدل معادلات ساختاری و نرم-افزار لیزرل استفاده شد. جهت بررسی کفایت مدل نیز از شاخص‌های کای دو، شاخص برازش هنجار شده، شاخص برازش تطبیقی، شاخص نیکویی برازش، ریشه مربعات خطای برآورد، شاخص نیکویی برازش تعدیل شده، شاخص برازندگی افزایشی و شاخص برازش هنجار نشده استفاده شده است.

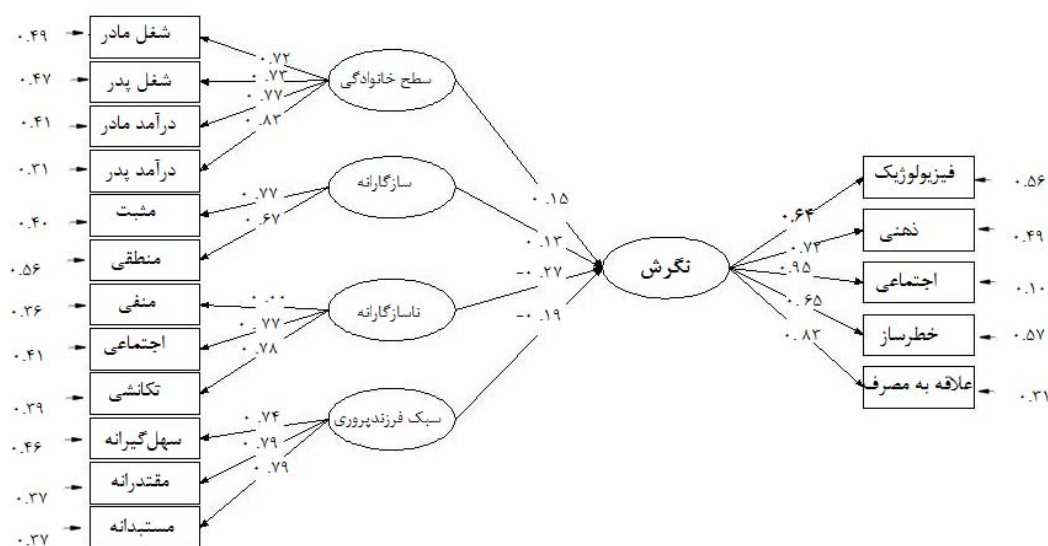
یافته‌ها

پژوهش حاضر به بررسی رابطه بین نگرش به مصرف مواد مخدر و ϵ مولفه که شامل وضعیت اجتماعی- اقتصادی خانواده، مهارت حل مسئله

سازگاران، مهارت حل مسئله ناسازگاران و سبک‌های فرزندپروری است می‌پردازد. در جدول ۱ نتایج تحلیل مسیر و تعیین میزان ضریب مسیر، مقدار t و ضریب تعیین مؤلفه‌ها مشاهده می‌شود. وضعیت اجتماعی- اقتصادی خانواده با $t=۲/۳۵$ ، ضریب مسیر $=۰/۱۵$ در پیش‌بینی نگرش به مصرف مواد در نوجوانان تاثیر دارد (رابطه مستقیم و مثبت و معنی‌دار)، مهارت حل مسئله سازگاران با $t=۱/۶۲$ ، ضریب مسیر $=۰/۱۳$ در پیش‌بینی نگرش به مصرف مواد در نوجوانان تاثیر دارد (رابطه مستقیم و مثبت ولی غیرمعنی‌دار)، مهارت حل مسئله ناسازگاران با $t=-۳/۳۹$ ، ضریب مسیر $=-۰/۲۷$ در پیش‌بینی نگرش به مصرف مواد در نوجوانان تاثیر دارد (رابطه مستقیم و منفی و معنی‌دار) و سبک‌های فرزندپروری با ضریب مسیر $=-۰/۱۹$ ، مقدار t برابر با $-۲/۴۸$ در پیش‌بینی نگرش به مصرف مواد در نوجوانان تاثیر دارد (رابطه مستقیم و منفی و معنی‌دار). همان‌طور که در شکل ۱ ملاحظه می‌گردد بین مولفه‌های وضعیت اجتماعی- اقتصادی خانواده، مهارت حل مسئله ناسازگاران و سبک‌های فرزندپروری به غیر از مولفه مهارت حل مسئله سازگاران رابطه معنی‌دار وجود دارد.

جدول ۱. نتایج تحلیل مسیر در هر یک از ابعاد مربوط به تبیین نگرش به مصرف مواد در نوجوانان

نتیجه	آماره t	ضریب مسیر	ابعاد
معنی‌دار	۲/۳۵	۰/۱۵	وضعیت اجتماعی- اقتصادی خانواده
معنی‌دار نیست	۱/۶۲	۰/۱۳	مهارت حل مسئله سازگاران
معنی‌دار	-۳/۳۹	-۰/۲۷	مهارت حل مسئله ناسازگاران
معنی‌دار	-۲/۴۸	-۰/۱۹	سبک‌های فرزند پروری

شکل ۱. نتایج تحلیل مسیر مدل نگرش به مصرف مواد مخدر در وضعیت ضرایب استاندارد

مصرف مواد در نوجوانان پرداخته می‌شود. با توجه به جدول ۲ همچنین نتایج تحلیل عاملی تاییدی، میزان بار عاملی هر یک از مؤلفه‌های نگرش مصرف مواد مخدر در بعد اثرات اجتماعی با بار عاملی استاندارد (۰/۹۵) بیشترین تاثیر و اثرات فیزیولوژی با بار عاملی استاندارد (۰/۶۴) کمترین تاثیر در تبیین نگرش به مصرف مخدر را دارند.

همان‌طور که ملاحظه می‌شود مولفه مهارت حل مساله ناسازگارانه و سبک‌های فرزندپروری منفی است و مولفه‌های وضعیت اجتماعی- اقتصادی خانواده و مولفه مهارت حل مسئله سازگارانه مثبت است. اگرچه رابطه اندکی بین مولفه مهارت حل مسئله سازگارانه با نگرش به مصرف مواد مخدر مشاهده شد ولی رابطه معنادار نمی‌باشد. در این بخش به بررسی سهم هر یک از مولفه‌های نگرش به

جدول ۲. وضعیت متغیرهای تبیین کننده نگرش به مصرف مواد مخدر

نتیجه	ضریب تعیین R^2	بار عاملی استاندارد	زیر بعد (زیر مولفه)
معنی‌دار	۰/۴۱	۰/۶۴	نگرش نسبت به اثرات فیزیولوژیکی
معنی‌دار	۰/۵۱	۰/۷۲	نگرش نسبت به اثرات روانی
معنی‌دار	۰/۹۰	۰/۹۵	نگرش نسبت به اثرات اجتماعی
معنی‌دار	۰/۴۳	۰/۶۵	نگرش نسبت به خطرات
معنی‌دار	۰/۶۹	۰/۸۳	علاقه به مصرف مواد مخدر

معنادار در نگرش نوجوانان به مصرف مواد مخدر می‌باشد (ضریب استاندارد = ۰/۱۵ و $t=۲/۳۳$). این رابطه نشان می‌دهد که با افزایش سطح اجتماعی- اقتصادی خانواده‌ها نگرش منفی نسبت به مواد مخدر بهبود خواهد یافت و این نتایج با یافته‌های حبیبی و همکاران (ضریب استاندارد = ۰/۱۶ و $t=۲/۳۳$) [۵]، شریفی و همکاران (ضریب استاندارد = ۰/۱۹ و $t=۲/۲۵$) [۱۷]، هزارجریبی و

بحث

این پژوهش با هدف پیش‌بینی نگرش به مصرف مواد در میان نوجوانان بر اساس عوامل خطرناک تربیتی و خانوادگی صورت گرفته است و به طراحی یک مدل برای پیشگیری از اعتیاد به منظور سلامت روانی نوجوانان در جامعه پرداخته است. با توجه به نتایج جدول ۱ می‌توان نتیجه گرفت که وضعیت اقتصادی- اجتماعی خانواده به عنوان پیش‌بینی‌کننده مستقیم و

می‌باشد (ضریب استاندارد $r=0.95$ ، $R^2=0.90$). این نتایج با یافته‌های گوردن و همکاران [۱۹]، میشل کلاس و همکاران [۲۱]، دیویس و همکاران [۲۴] همخوانی دارد. علت این امر شاید این باشد که آزمودنی‌ها بیشتر در سن بلوغ بوده و گروه همسالان و دوستان بیشترین تاثیرگذار بر روی این دسته از افراد است.

نتیجه گیری

مطالعات نشان می‌دهد که پدیده مصرف مواد مخدر سابقه طولانی در میان کشورهای مختلف دارد و محدود به کشور ما نیست. به همین جهت نگرانی از گسترش آن دغدغه همه دولت‌ها و ملت‌ها است. شیوع و میزان مصرف، از زمانی به زمانی دیگر و از جامعه‌ای به جامعه دیگر متفاوت است ولی آنچه مشخص است، روز به روز بر مصرف و تنوع آن افزوده می‌شود و هر چه به زمان حال نزدیکتر می‌شویم، سن کاهش می‌یابد و نوجوانان و جوانان به راحتی و با هزینه مقدار کم به آن دسترسی پیدا می‌کنند. در اغلب موارد مجموعه‌ای از عوامل در ایجاد گرایش به مواد مخدر نقش دارند که عوامل فردی، محیطی، اجتماعی و خانوادگی به عنوان مهمترین آنها یاد می‌شود. نگرش مثبت و منفی به مصرف مواد مخدر به عنوان یکی از شاخص‌های عوامل خطر ساز و محافظ مطرحند. بنابراین اصلاح نگرش افراد درباره اعتیاد از نگرش مثبت به نگرش منفی و آموزش مهارت‌های لازم برای حل مسئله در برابر مقابله با این معضل اجتماعی می‌تواند از گرایش و ابتلای آنها به اعتیاد و مصرف مواد مخدر جلوگیری کند.

پیشنهادات و محدودیت‌ها

پیشنهاد می‌شود الگو و مدل آموزش مهارت حل مسئله اجتماعی هم در سطح خانواده و هم در سطح مدارس و حوزه‌های سلامت روانی و بهداشتی طراحی گردد، توجه ویژه‌ای مبذول گردد، چون

همکاران [۱۸] (ضریب استاندارد $r=0.17$ و $t=2/30$) مطابقت دارد. همچنین مشاهده شد که رابطه مهارت حل مسئله سازگاران در پیش‌بینی به مصرف مواد مخدر در نوجوانان (ضریب استاندارد $r=0.13$ و $t=1/62$) اگر چه رابطه مثبت است ولی معنادار نمی‌باشد. این رابطه نشان می‌دهد که با افزایش مهارت‌های حل مسئله سازگاران اجتماعی می‌توان نگرش نسبت به مواد مخدر را در نوجوانان بهبود داد و این یافته با یافته‌های گوردن و همکاران [۱۹]، زهرا و همکاران [۲۰]، میشل کلاس و همکاران [۲۱]، کدیور و همکاران [۲۲]، حبیبی و همکاران مطابقت دارد. علاوه بر این نتایج جدول ۱ نشان می‌دهد که مهارت حل مسئله ناسازگاران در پیش‌بینی به مصرف مواد مخدر در نوجوانان رابطه مستقیم، منفی و معنی‌دار دارد (ضریب استاندارد $r=-0.15$ و $t=2/33$). این رابطه نشان می‌دهد با کاهش یادگیری مهارت‌های حل مسئله ناسازگاران اجتماعی می‌توان نگرش نسبت به مواد مخدر را در نوجوانان بهبود داد. این یافته با نتایج سایر محققان [۱۹-۲۲، ۵، ۱۲] مطابقت دارد.

در نهایت اینکه نتایج مطالعه نشان می‌دهد که سبک‌های فرزندپروری نیز در نگرش به مصرف مواد در نوجوانان رابطه مستقیم، منفی و معنی‌دار است (ضریب استاندارد $r=-0.19$ و $t=2/48$)، ولی سبک فرزندپروری مقتدرانه پیش‌بینی‌کننده مثبت در نگرش منفی نوجوانان نسبت به مواد مخدر است. این رابطه نشان می‌دهد که یادگیری شیوه‌های صحیح فرزند پروری می‌تواند نگرش نسبت به مواد مخدر را در نوجوانان بهبود دهد. این یافته با نتایج کدیور و همکاران [۲۲]، دیویس و همکاران [۲۴] و حبیبی و همکاران [۵]، لژین و همکاران [۲۳] همخوانی دارد. با توجه به جدول ۲ نتایج نشان می‌دهد در متغیرهای تبیین‌کننده نگرش به مصرف مواد مخدر، مولفه نگرش نسبت به اثرات اجتماعی قوی‌ترین تبیین‌کننده نگرش به مصرف مواد مخدر

پژوهش، تحمیل می‌کنند. بنابراین پرسشنامه‌هایی که در پژوهش حاضر بکار رفته، در حوزه سنجش متغیرهایی بود که افراد به هنگام استفاده این‌گونه پرسش‌ها، در بیشتر موارد، پاسخ‌هایی به عنوان جواب خود برمی‌گزیدند که جامعه‌پسند باشد و یا این پرسشنامه‌ها را از روی بی‌دقتی و بی‌میلی پاسخ داده بودند. علاوه بر این استفاده از پرسشنامه که خود به عنوان یک محدودیت در پژوهش‌های انسانی تلقی می‌شود بدین معنا است که نگرش افراد و نه واقعیت مورد بر پژوهش را مورد بررسی قرار می‌دهد. این مقاله حاصل پایان نامه به شماره ۱۹۵۹ دانشجوی دکترای روان‌شناسی تربیتی، دانشگاه آزاد اسلامی رودهن می‌باشد.

توجه به این امر علاوه بر شیوه درست تربیتی والدین با نوجوان باعث سلامت روانی نوجوان و در پی آن ارتقای سلامت روانی در سطوح مختلف جامعه می‌شود. توصیه می‌گردد محیط‌های آموزشی با تلفیقی از رویکردهای پیشگیری مبتنی بر بافت خانوادگی، اجتماعی، بهداشتی و روانی در قالب برنامه‌ریزی و آموزش مهارت حل مسئله اجتماعی به صورت راهبردی و عملیاتی برای ارتقای سلامت روانی و فیزیولوژیکی نوجوان در معرض خطر به مصرف مواد مخدر به طور مستمر صورت گیرد. به طور کلی پژوهش پیرامون موضوعات علوم اجتماعی و انسانی از پیچیدگی خاصی برخوردار بوده و محدودیت‌های بسیاری را برای محققین در انجام

References

- 1- Boys A, Farrell M, Taylor C, Marsden J, Goodman R, Brugha T, et al. Psychiatric morbidity and substance use in young people aged 13-15 years: results from the child and adolescent survey of mental health. *Br J Psych*. 2003 Jun; 182(6): 509 – 517.
- 2- Mason WA, Kosterman R, Haggerty KP, Hawkins JD, Redmond C, Spoth RL, et al. Gender moderation and social developmental mediation of the effect of a family-focused substance use preventive intervention on young adult alcohol abuse. *Addict Behav*. 2009 Feb; 34(6-7): 599-605.
- 3- Horton EG. Racial differences in the effects of age of onset on alcohol consumption and development of alcohol-related problems among males from mid-adolescence to young adulthood. *J Ethni Subst Abuse*. 2007 Feb; 6(1): 1-13.
- 4- Johnston LD, Malley PM, Bachman JG, Shulenberg Ge. Monitoring the future: national results on adolescent drug use: overview of key findings. *Epidemiol Rev*. 2010 Mar; 2:4-13.
- 5- Habibi M, Besharat MA, Bahrami H, Rostami R, Ferer-Rader. Prediction of drug use among adolescents based on risk and individual, family, peers and habitat protective preventing factors. *Journal of Clinical Psychology*. 2012 April; 4(1):43-54. (Full text in Persian)
- 6- Betvin G, Kantor LW. Preventing alcohol and tobacco use through life skill training. *Alcohol Res Health*. 2000; 24 (4): 250-257.
- 7- Jazaery AR, Rafiee H, Nazari MA. The attitudes of middle school students in Tehran about addiction. *J University of social Welfare and rehabilitation science*. 2003 spring; 5(19): 34-74. (Full text in Persian)
- 8- Kliewer W, Murrelle L. Risk and protective factors for adolescent substance use: findings from a study in selected Central American countries; *J Adolesc Health*. 2007 May; 40(5):448-55
- 9- Michael J, Mark T. Protective families in high – and low – risk environments implications for adolescent substance. *J youth Adolesc*. 2010 Feb; 39(4): 114-126.
- 10- Ziaei KH. The effect of attention control education in reducing bias to drug dependents, Mashhad. *J Uni Ferdowsi*. 2009 spring; 17(9): 33-39. (Full text in Persian)
- 11- Mohammad Khani Sh. Risk and protective factors for alcohol, tobacco and other drugs usage in adolescent. *Journal of Clinical Psychology*. 2008 fall; 180(9):45-71. (Full text in Persian)
- 12- Robert S, Ash L, Christian M. The moderating effect of family emolument on substance use risk factors in adolescents with severe emotional and behavioral challenges. *Addict Behav*. 2013 Mar; 171(14): 2333-2342.

- 13- Dwairy M. Parental acceptance rejection: a fourth cross- cultural research on parenting and psychological adjustment of children. *J Child Fam Stud*. 2010 Feb; 19(1): 30-35.
- 14- Faridkian S. Study of disorder in family performances and its effect on children Social order. *Entezam-E-Ejtemaei*. 2010 Summer; 2(1): 14-17. (Full text in Persian)
- 15- Merz M, Con sedine N. The association of family support and wellbeing later life depends on adult attachment style. *Attach Hum Dev*. 2009 Sep; 11(12): 203-221.
- 16-Schlauch RC, Levitt A, Connell CM, Kaufman JS. The moderating effect of family involvement in substance use risk factors in adult with severe emotional and behavioral challenge. *Addict Behav*. 2013 Jul; 38(7): 2333-2342.
- 17- Phashasharify H, Rezaei NM. The relationship between attitudes to drugs with insecure in families. *Journal of Clinical Psychology*. 2010 fall; 3(3): 77-86. (Full text in Persian)
- 18- Hezarjariby J, Torkaman M, Moradi G. Influencing factors on trends to drug usage among adolescents and young boys in Karaj. *Sjsph*. 2010 spring; 5(15): 87-113. (Full text in Persian)
- 19- Gorden E, Barnes WM, Bonnie L. Risk and protective factors for adolescent substance use and mental health symptoms . *J Adolesc Health*. 2009 Jun; 28 (1): 44-77.
- 20- Zahra E, Reza A. Effects of some social-psychological factors on trend of drugs. *Global Journal of Pharmacology*. 2013 Summer; 7(2): 159-165. (Full text in Persian)
- 21- Michel C, Eric L, Anna-Paula E, Antonio P, Luigi L, Fabio C. Parenting, peer orientation, drug use, antisocial behavior in late adolescence: a cross- National study. *J Early Adolsec*. 2005 Oct; 35(5): 401-411.
- 22- Kadivar P, Alai Kh, Mohammad Khani Sh, Sarami GR, Alaei MH. Model of causal family, environmental individuals relationships in drug use among adolescent in Karaj villages. *Journal of Rural Development*. 2010 Fall; 2(1):53-76. (Full text in Persian)
- 23- Lezzin N, Rolleri LA, Bean S, Taylor J. The parent-child connectedness: implication for research, intervention, and positive impacts on adolescent health. *ERT Associate*. 2014 Mar; 1(2): 132-139.
- 24- Dwise M. Kawing R. A controlled study of a spirituality focused intervention for increasing motivation for HIV prevention among drug user aide education of prevention. *Addict Behav*. 2012 Feb; 34 (4): 11-19.